

MITTARIT HEVOSTEN HYVINVOINNIN ARVIOINTIIN

Eläinten hyvinvointi on kokonaisuus ja lopulta aina eläimen oma kokemus sen omasta fyysisestä ja psyykkisestä hyvinvoinnista.

Tämä käsikirja perustuu hevosten hyvinvoinnin mittaristoon, joka kehitettiin Mittarit hevosen hyvinvoinnin arviointiin -hankkeessa vuosina 2022–2024. Mittaristo perustuu tieteellisesti todennettuun Welfare Quality-järjestelmään.

Tarkan protokollakuvauksen ja muut hankkeessa tuotetut materiaalit löydät osoitteesta:

www.hevostenhyvinvointi.fi

HYVINVOINNIN OSA-ALUEET

1 HYVÄ RAVITSEMUS

- 1.1 Veden saanti
- 1.2 Kuntoluokat
- 1.3 Karkearehun saanti

2 HYVÄ TERVEYS

- 2.1 Silmä- ja sierainvuodot
- 2.2 Kaviot, harjan ja hännän hankausjäljet, ripuli
- 2.3 Ihovauriot ja muutokset
- 2.4 Yskimiset ja ontumiset
- 2.5 Selän aristukset
- 2.6 Kipuilme
- 2.7 Suuvauriot
- 2.8 Varustamiskäyttäytyminen

3 HYVÄT PITO- OLOSUHTEET

- 3.1 Puhtaus ja kuivuus
- 3.2 Lämpötila ja säänsuoja
- 3.3 Vapaan liikkumisen määrä

4 NORMAALI KÄYTTÄYTYMINEN

- 4.1 Sosiaalinen käyttäytyminen
- 4.2 Turhautumiskäyttäytyminen
- 4.3 Muut käyttäytymiset
- 4.4 Ihmis-eläinsuhde
- 4.5 Positiivinen tunnetila

Eläinperäinen mittari

Arvioidaan eläintä katsomalla.

Resurssiperäinen mittari

Arvioidaan resurssin, esimerkiksi veden, olemassaolon perusteella.

Toimitapamittari

Kirjataan esimerkiksi haastattelun perusteella.

Lue artikkeli:

<https://hevostenhyvinvointi.fi/eri-mittarityypit-muodostavat-vaikuttavan-kokonaisuuden/>

Osoita puhelimen kameralla qr-koodia!

Kurkista hyvinvoinnin arviointipäivään videolta:

<https://hevostenhyvinvointi.fi/kurkista-hyvinvoinnin-arviointipavaan/>

Osoita puhelimen kameralla qr-koodia!

NÄIN KÄYTÄT KÄSIKIRJAA

Tämä käsikirja ohjaa hevostenpitäjää karkeaan omavalvonnalliseen hevosten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tarkasteluun ja kehittämiseen.

Käsikirjan tarkoitus on tutustuttaa hyvinvoinnin osa-alueisiin ja auttaa kiinnittämään huomiota hevosten hyvinvoinnin kannalta olennaisiin tekijöihin.

Saadaksesi kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista arvion, käytä tämän käsikirjan rinnalla arviointilomakkeita ja laskentatyökalua, jotka löydät osoitteesta www.hevostenhyvinvointi.fi

Hyödynnä käsikirjaa esimerkiksi näin:

- Tee havaintoja **käsikirjan tietokorttien** toimintaohjeiden mukaan
- Kirjaa havaintosi **arviointilomakkeisiin**
- Syötä pisteet **laskentatyökaluun** saadaksesi arvosanan

Tarkastele laskentatyökalun antamia pisteitä ja

- tarkastele mistä hyvinvoinnin osa-alueista sait parhaimmat ja heikoimmat pisteet.
- pohdi millaiset tekijät voisivat teidän tallilla vaikuttaa saatuihin tuloksiin.

Arviointia voidaan toistaa säännöllisesti kokonaisuutena ja sen avulla keskittyä yksittäisten osa-alueiden jatkuvaan parantamiseen. Näin voidaan seurata hyvinvoinnin kehittymistä.

HUOM! Tosiasiallisen, luotettavan ja puolueettoman arvion hevosten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tasosta tuottaa koulutetun hyvinvointiauditoijan tekemä arviointikäynti, jossa hyvinvointihavaintoja peilataan protokollan mukaan mittaristoa vasten. Itse tehdyn hyvinvoinnin arvioinnin tueksi on suositeltavaa ainakin toisinaan käyttää ulkopuolista arviointia oman arvioinnin tukena.

Kortistossa näkyy yleisesti WelfareQuality-järjestelmissä käytetty arviointitapa 0, 1 ja 2.

0

Hyvä toimitapa/ei havaintoa

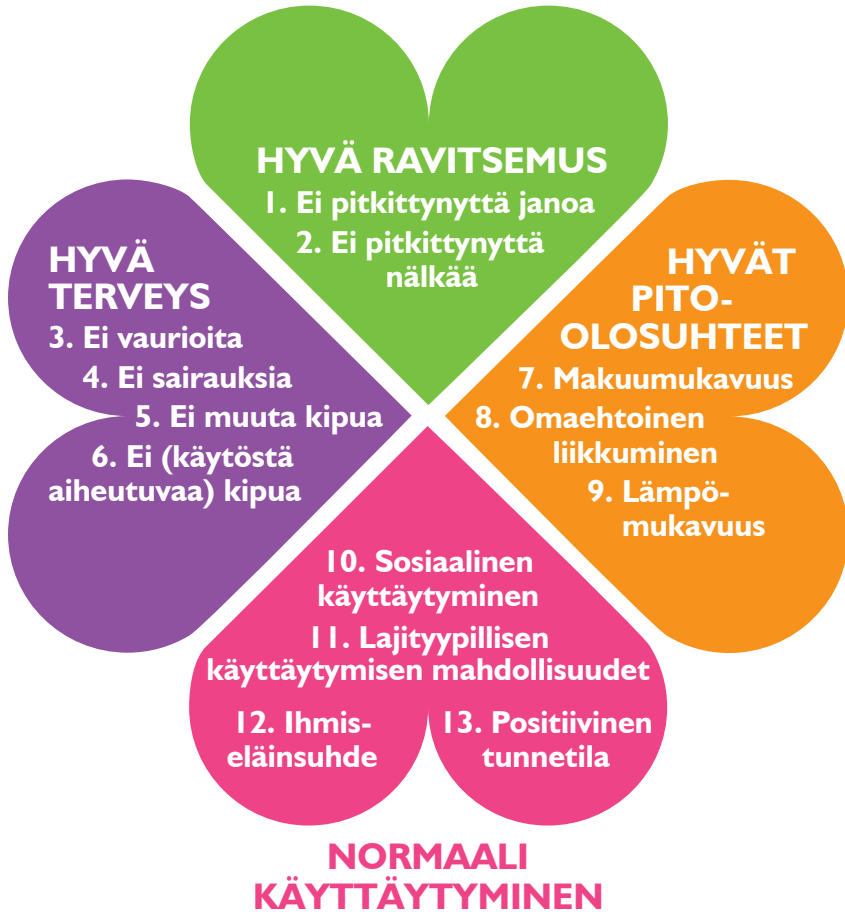
1

Toimitavassa lieviä puutteita/lievä havainto

2

Toimitavassa puutteita/vakava havainto

HYVINVOINNIN NELIKENTTÄ

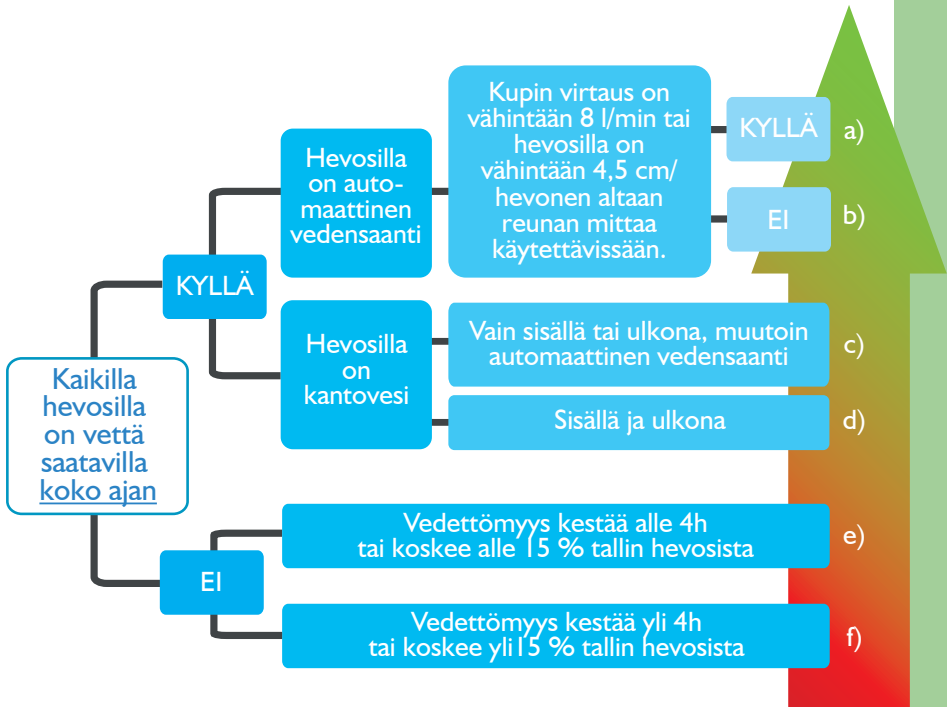

1.1 VEDEN SAANTI

Ohje

- Arvioi veden saanti oheisen valintapuun mukaan
- Tilanne a) on paras mahdollinen ja tilanne f) on heikoin mahdollinen
- Hevonen, jonka juoma-astia on likaantunut, on ilman vettä.

Onko ryhmässä (enemmän kuin kaksi hevosta samassa tilassa) pidettävillä hevosilla useampi kuin yksi vesipiste käytettävissä:

0

Kyllä tai tilanne ei koske talliani (ei ryhmiä)

2

Ei useita vesipisteitä

Lisätietoa

Tutkimusten mukaan hevoset juovat eniten, kun virtaus on noin 8 l/min.

Hevosien veden tarpeeseen ja juomiskäyttäytymiseen vaikuttavat lisäksi:

- veden haju
- veden maku ja lämpötila
- jossain määrin myös vesiastian väri ja muoto
- juomisasento ja automaatin käyttöön oppiminen
- helle
- kova treeni
- tiineys
- jotkin sairaudet muuttavat hevosten veden tarvetta ja juomiskäyttäytymistä

Olisikin tärkeää, että hevoset voisivat juoda aina halutessaan.

Sormella pyyhkäisten sisäpinta tuntuu likaiselta ja/tai vesi on sameaa, eikä reunoja tai pohjaa näe.

Lue artikkeli hevosten vedensaannista ja ravitsemuksesta:

<https://hevostenhyvinvointi.fi/hyvinvoiva-hevonen-mita-sekaytannossa-tarκοittaa-osa-2-hyvan-ravitsemuksen-mittarit/>

Osoita puhelimen kameralla qr-koodia!

1.2 KUNTOLUOKAT

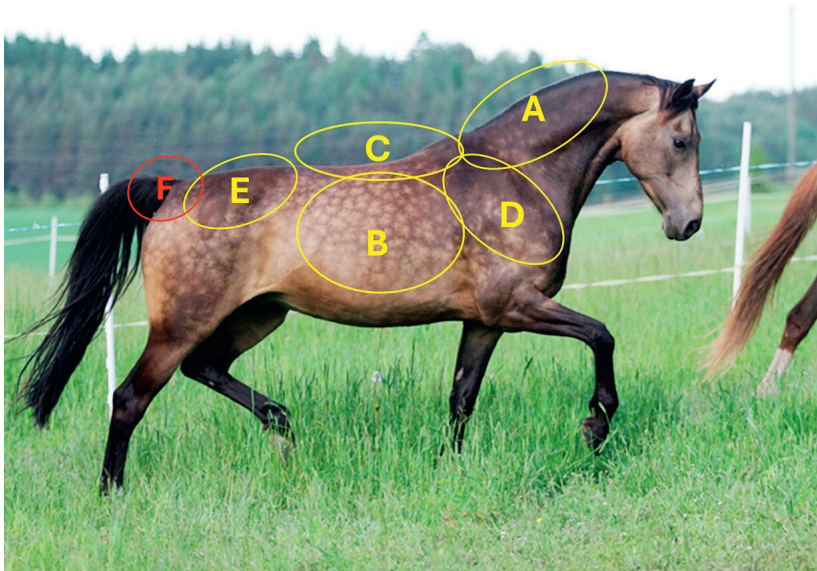

Ohje

- Kertoo pitkäaikaisesta ravitsemuksen tilasta.
- Arvioidaan rasvan määrää lähtökohtaisesti silmämääräisesti. Kylkiluiden tunnustelu on kuitenkin usein tarpeellista, esimerkiksi talvikarvan kanssa.
- Loimi tulee poistaa ennen kuntoluokitusta.
- Tarkastele hevosesta kohdat A-E (ks. kuva)
 - A) kaula/harjamarto
 - B) kyljet
 - C) säkä - selkä
 - D) lavan alue
 - E) lantio - lonkka
 - F) tarvittaessa lisäksi hännäntyvi
- Määritä kuntoluokka asteikolla 1-5.

Kuntoluokka muodostuu, kun vähintään kolme havaintokohtaa (A-E) tukevat samaa kuntoluokkaa (1-5).

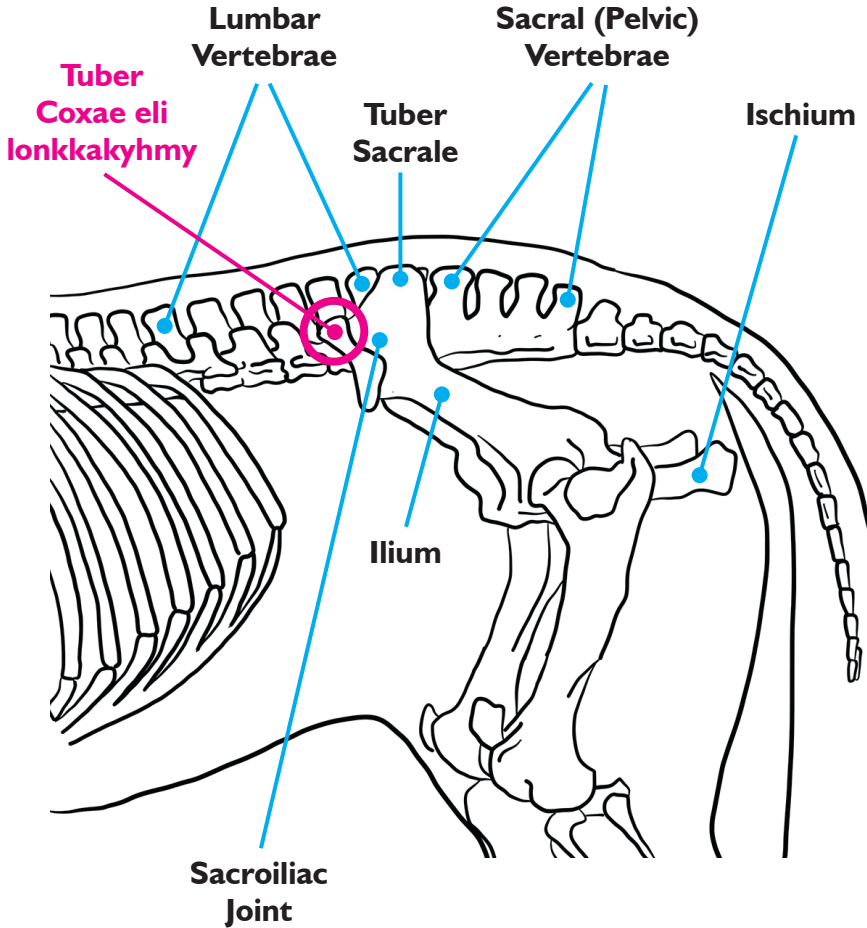
Käytä lisäksi kohtaa F lisätarkisteena, jos mikään kuntoluokka ei muutoin täytä A-E tarkastelussa kolmen kohdan vaatimusta.

1.2 KUNTOLUOKAT

HEVOSEN LANTION ALUEEN LUUSTO

1.2 KUNTOLUOKAT

Kuntoluokka I - Erittäin laiha

- ”kuttuniska”, kaula selvästi painunut rasvattomuudesta
 - kylkiluut ja selkärangan okahaarakkeet näkyvät
 - lapojen rakenteet selvästi erottuvat
 - lonkkakyyhmy (tuber coxae) erottuu terävänä ja lonkkakyyhmy ja lantiorangan välissä on kuoppa
 - rasvakudosta ei ole tai se on ohut
- + hännäntyvi nousee esiin terävänä

Kuntoluokka 2 - Laiha

- kaula kapea, mutta tiivis, korkeintaan hyvin lievä painuma kaulassa
 - kylkiluut kohtalaisesti tai hieman näkyvissä myös levossa
 - lavan luusto kohtalaisesti havaittavissa, mutta ympärillä lihasta/rasvaa
 - lonkkakyyhmy (tuber coxae) erottuu ja lonkkakyyhmy ja lantiorangan välissä on vähän rasvaa
 - selkäranka helposti havaittavissa, mutta ei korostunut
- + hännäntyvi on ulkoneva

Kuntoluokka 3 - Normaali

- kaula/niska jäykkä, ei liikaa rasvaa niskan kaareissa, eikä lainkaan painunut rasvatto- muudesta
 - kylkiluut voivat näkyä hetkellisesti liikkeessä, muutoin tunnettavissa heti ihon alla
 - lavan luusto kohtalaisesti havaittavissa, mutta ei korostunut
 - lonkkakyhmy (tuber coxae) erottuu, mutta lonkkakyhmy ja lantiorangan välissä on selvästi rasvaa
 - selkäranka peitossa, mutta tunnisteltavissa
- + hännäntyven ympärillä pehmeäköä rasvaa

Kuntoluokka 5 - Lihava

- niskan rasvakertymä selkeä, kaula paksuuntunut
- kylkiluut eivät ole tunnisteltavissa, vaan ovat paksun rasva- kerroksen alla, selvä maha
- lapojen alueella runsaasti rasvaa
- lonkkakyhmy (tuber coxae) erottuu korkeintaan hyvin heikosti, takaosa kauttaaltaan pyöreä
- selkäranka täysin peittyneet rasvaan, selkärangan päällä syvä vako

Kuntoluokka 4 - Lihavahko

- kohtalainen rasvakertymä niskassa
- kylkiluut tuntuvat vain voimakkaasti painamalla, maha kohtalainen
- lavan luusto kohtalaisesti havaittavissa, lavan alueelle kertynyt pehmeää rasvaa
- lonkkakyhmy (tuber coxae) erottuu vain hieman, lonkka- kyhmy ja lantiorangan välissä on selvästi rasvaa, takaosa kauttaaltaan pyöreä
- selkäranka vaivoin tunnisteltavissa, selkärangan päällä vako

1.3 RAVINNON SAANTI

Ohje

- Kertoo lyhytkestoisesta ravitsemustilasta.
- Karkearehun saatavuus vaikuttaa myös osa-alueen Hyvä terveys -pisteisiin, koska sillä on suora vaikutus hevosen ruoansulatuskanavan terveyteen.

Karkearehun jakoväli

0

Jakoväli on **pisimmillään 4h** tai tallilla on **vapaa** karkearehun saanti

1

Jakoväli on **pisimmillään 6h**, keskimäärin **enintään 4,5 h/vrk**

2

Jakoväli **pisimmillään ja/tai keskimäärin pidempi** kuin tilanteessa 1

Väkirehun antotapa

0

Hevoset saavat väkirehut **samaan aikaan** kuin karkearehun tai **tunnin sisällä** karkearehun jaon jälkeen

2

Hevoset saavat väkirehut **ennen** karkearehun jakoa tai **yli tunnin päästä** karkearehun jaon jälkeen

1.3 RAVINNON SAANTI

Esimerkki

ARVION I SAAVA TILANNE:

Tallilla pisin jakoväli on 6h, joka sijoittuu yöaikaan klo 00-06. Keskimäärin jakoväli on 4,5h, sillä vuorokauden aikana tallin karkearehun jakoajat ovat klo 06, 10:30, 15, 19:30 ja 00.

Huom! Muistathan, että laiduntamismahdollisuus vastaa vapaata karkearehua.

TALLIN PÄIVÄOHJELMA

klo

06 Aamuruokinta,
hevosten tarkistus

07.30 Hevoset ulos tarhoihin,
karsinoiden siivous

10.30 Päiväheinät tarhoihin

15 Hevoset sisään,
heinät karsinoissa valmiina

Tarhojen siivous

16-19 Ratsastustunnit

19.30 Iltaruokinta,
hevosten tarkistus

20 Talli sulkeutuu

24 Yöheinät

2.1 SILMÄ- JA SIERAINVUODOT

Ohje

- Selvästi havaittava sierain- tai silmävuoto yhdessä tai molemmissa sieraimissa/silmissä.
- Paksu ja samea vuoto kirjataan aina.
- Kirkas vuoto kirjataan, jos vähintään 3 cm pitkä.
- Tarkista havaintojen merkintätapa Hyvä terveys -lomakkeelta, joka on saatavilla hankkeen nettisivuilla.

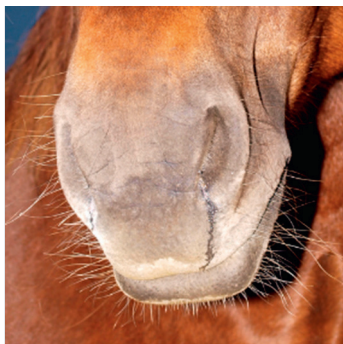
0

Ei havaintoa

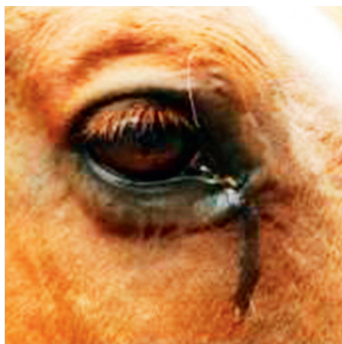
2

Havainto

SIERAINVUOTO

SILMÄVUOTO

Tässä mittanauha
havaintosi tueksi!

2.2 KAVIOT, HARJAN JA HÄNNÄN HANKAUSJÄLJET, RIPULI

0

Ei havaintoa

2

Havainto

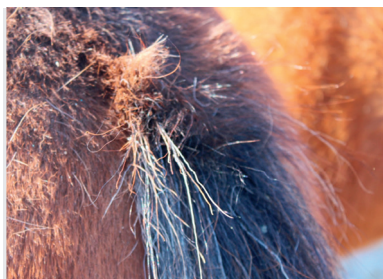
KAVIOVAURIOT TAI YLIKASVANEET KAVIOT

- Kavio(t) ovat **kasvaneet yli lapalinjasta** (taittunut varvas-akseli)
- Kavio(i)ssa on havaittavissa **yli 20 snt:n kolikon kokoinen lohkeama tai reikä.**
- Kavio(i)ssa on havaittavissa **yli 5 cm:n vertikaalihalkeama** (pystysuora).

HARJAN JA HÄNNÄN HANKAUSJÄLJET

- Harja tai häntä on hankautunut katki esim. loimen vuoksi niin, että **jouhet ovat lyhentyneet alle puoleen vähintään 5 cm matkalta** harjan alkuperäisestä pituudesta.

RIPULI

- Hevososen hännän alunen ja/tai hännän sisäpinta on selvästi likaantunut löysän ulosteen vuoksi.

Mitat kääntöpuolella!

2.2 KAVIOT, HARJAN JA HÄNNÄN HANKAUSJÄLJET, RIPULI

*Tässä mittanauha ja kolikko
havaintosi tueksi!*

2.3 IHOVAURIOT JA MUUTOKSET

0 Ei havaintoa

- Ehjä iho, jossa ei turvotusta.
- Vaurioituneen alueen koko pienempi kuin 10 snt:n kolikko tai pituus lyhyempi kuin 3 cm.

1 Lievä havainto

- Karvaton alue, **iho ei rikki eikä turvotusta.**
- Koko **vähintään 10 snt:n kolikon kokoinen tai 3 cm pitkä.**
- Viileä **nivelturvotus.**
- Yhden vaurion koko **alle kaksi luottokorttia** tai pieniä karvattomia alueita **alle 20 kpl yhteensä.**

2 Vakava havainto

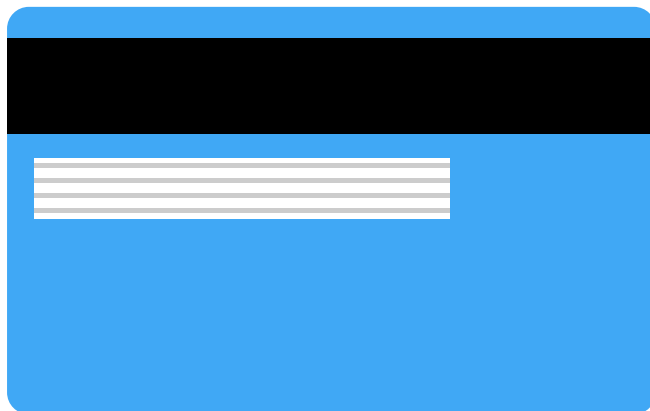
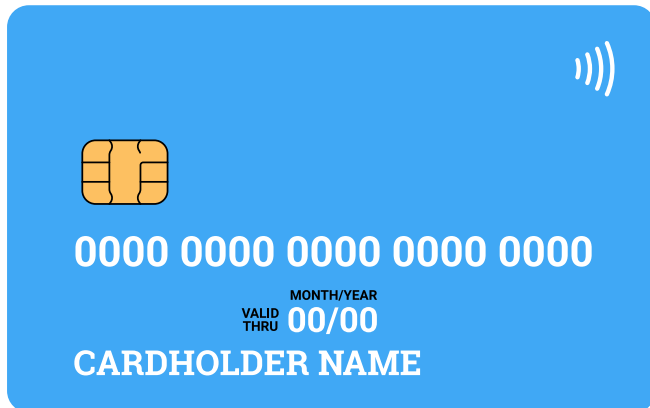
- **Iho rikki tai ollut selvästi rikkoutunut** (rupi, haava tms).
- Lievä ihovaurio, joka turvokissa, tai pelkkä **turvotus** (myös nivel), joka tuntuu lämpimältä.
- Yhden vaurion koko **yli kaksi luottokorttia** tai pieniä karvattomia alueita **enemmän kuin 20 kpl yhteensä.**
- Myös **lyöttymä** lasketaan vakavaksi ihovaurioksi. Huomioithan lyöttymän erillisen havaintokohdan arviointilomakkeella.

Lyöttymä on kyseessä silloin kun hevosella on valkoisia karvoja, jonka alla iho tuntuu epätasaiselta.

Mitat kääntöpuolella!

2.3 IHOVAURIOT JA MUUTOKSET

Tässä mittanauha, kolikko ja kaksi luottokorttia havaintosi tueksi!

2.4 YSKIMINEN JA ONTUMINEN

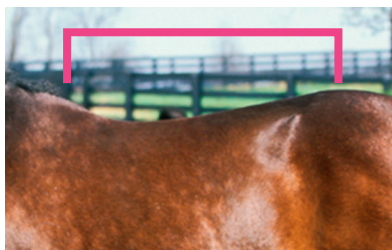
Ohje

- Kirjaa selvästi ontuva/epäpuhdas liike.
- Laske yskäisyt, jotka kuulet arvioinnin aikana.

2.5 SELÄN ARISTUS

Ohje

- Selkä painellaan sään tyvestä lantion korkeimpaan kohtaan (hieman ristiluun takse).
- Sormet asetetaan selkärangan molemmin puolin.

0

Ei havaintoa

2

Havainto

Hevonen aristaa, jos se

- peruuttaa
- luimistelee
- huiskii hännällä
- yrittää purra
- lähtee kiireesti eteenpäin
- jännittyy laskien selvästi selkää alaspäin ja nostaen päätä ylöspäin

2.6 KIPUILME

0 Ei havaintoa

1 Lievä havainto

2 Vakava havainto

Lue artikkeli:

<https://hevostenhyvinvointi.fi/hevosten-kipuilme-horse-grimace-scale/>

Osoita puhelimen kameralla qr-koodia!

Jokainen kasvonpiirre saa pisteitä 0-2

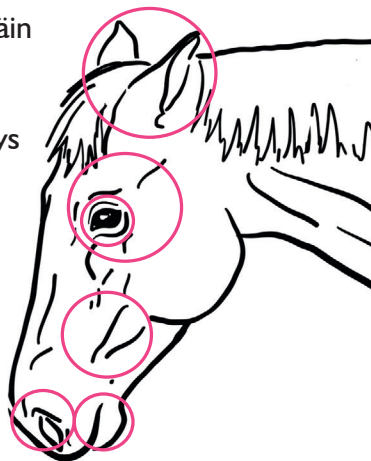
- (a) korvat jännittyneesti taaksepäin
- (b) silmän ympäröivän jännitys
- (c) silmän yläkulman jännitys
- (d) purentalihasten selkeä jännitys
- (e) jännittynyt suu ja korostunut alaleuka
- (f) jännittyneet sieraimet ja litistynyt turvan muoto

Pisteet lasketaan yhteen

0-3 matala

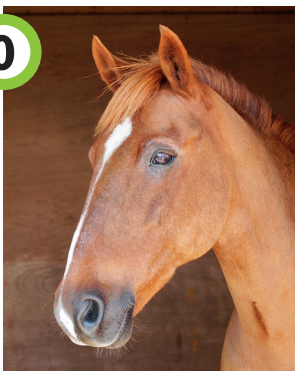
4-7 kohtalainen

7 - korkea

Esimerkit normaalista ja kivuliaasta hevosesta:

0

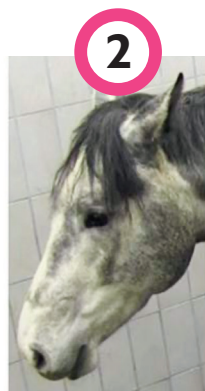
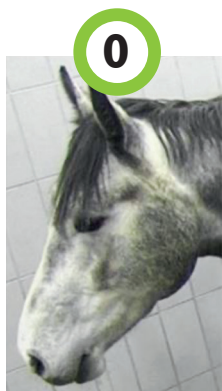
2

2.6 KIPUILME

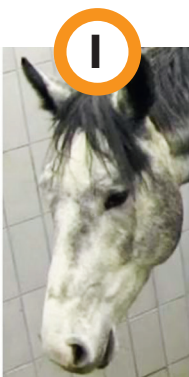
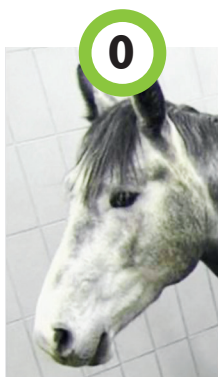
a.) Korvat jännittyneesti taaksepäin

- Korvien asento on jäykkä ja taaksepäin kääntynyt.
- Korvien välinen niskan alue vaikuttaa leveämmältä.

b.) Silmän ympäryksen jännitys

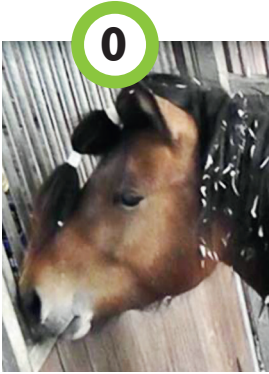
- Silmäluomi on osittain tai kokonaan kiinni.
- Jos sulkeutuva silmäluomi peittää yli puolet silmästä, tulee arvioksi vakava havainto eli 2 pistettä.

2.6 KIPUILME

c.) Silmän yläkulman jännitys

- Silmän kulmankohottajalihasten jännittyminen korostaa ohimon luisia rakenteita.
- Jos ohimoluun harjanne on selvästi korostunut, tulee arvioksi vakava havainto eli 2 pistettä.

d.) Purentalihasten selkeä jännitys

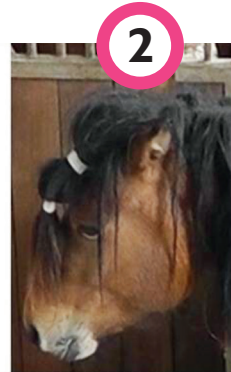
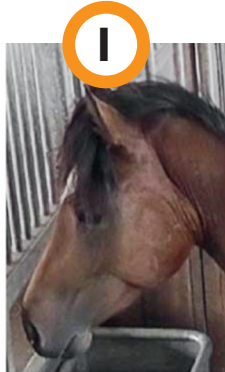
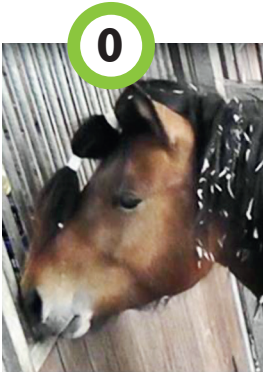
- Purentalihakset ovat korostuneet suun yläpuolisen jännityksen vuoksi.
- Jos purentalihasten jännitys on selvästi havaittavissa, tulee arvioksi vakava havainto eli 2 pistettä.

2.6 KIPUILME

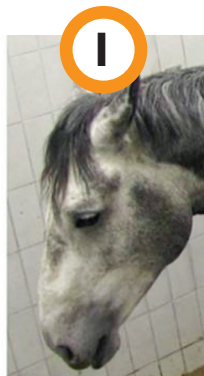
e.) Jännittynyt suu ja korostunut alaleuka

- Jännittynyt suu on selvästi näkyvässä, kun ylähuuli on vetäytynyt taaksepäin ja alahuuli muodostaa korostuneen, kolmiomaisen "leuan".

f.) Jännittyneet sieraimet ja litistynyt turvan muoto

- Sieraimet näyttävät jännittyneiltä ja hieman laajentuneilta.
- Turvan profiili litistyy ja huulet näyttävät pidentyneiltä.

Arviointikuvat: Dalla Costa E, Minero M, Lebelt D, Stucke D, Canali E, Leach MC. Development of the Horse Grimace Scale (HGS) as a pain assessment tool in horses undergoing routine castration. PLoS One. 2014 Mar 19;9(3):e92281. doi: 10.1371/journal.pone.0092281. PMID: 24647606; PMCID: PMC3960217.

2.7 SUUTUTKIMUS

Lisa tarkastaa hevosensa Flashin suun etuosan viikoittain vammojen varalta. Lisa toimii rauhallisesti, jotta Flash ei pelästy.

1

Lisa on hevosen vasemmalla puolella ja ottaa oikealla kädellä otteen kielestä. Otsalamppu antaa valoa. Vasen käsi on kevyesti turvan päällä ja raottaa huulta. **Kieli** tarkastetaan.

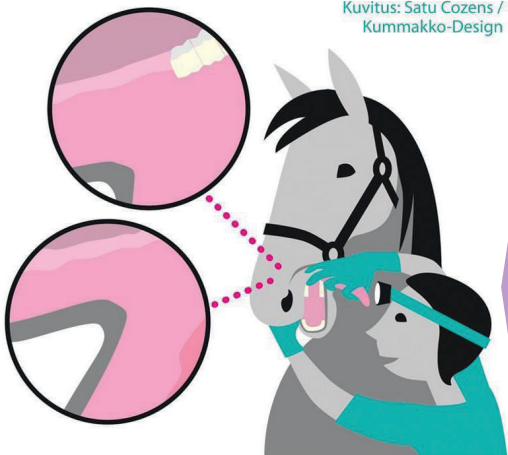

Suutarkastusohje ELL Kati Tuomola

Kuvitus: Satu Cozens /
Kummakko-Design

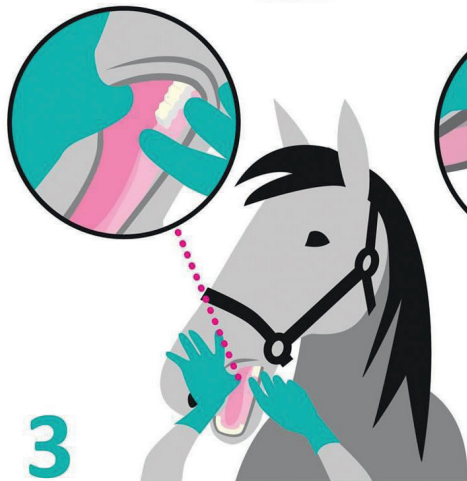
2

Lisa tarkastaa ristiin **oikean suupielen sisäpuolen** ja **posken**. Tarvittaessa hän venyttää suupieltä vasemmalla kädellä kielestä kiinni pitäen. **Kitalaen** hän tarkastaa samalla.

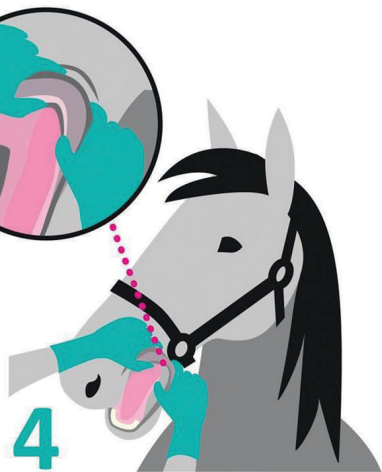
3

Seuraavaksi hän tarkastaa **vasemman hammasloman**. Hän tunnustelee luisen harjanteen koko matkalta ja katsoo erityisesti alueen, joka on ensimmäisen ison aloposkihampaan edessä.

4

Lopuksi hän tarkastaa vielä **vasemman suupielen ulkopuolelta** venyttämällä huulta. Sitten sama tarkastus tehdään hevosen toiselta puolelta.

2.7 SUUTUTKIMUS

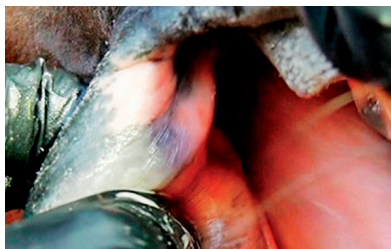
0 Ei vauriota

1 Lievä vaurio

- depigmentaatio
- vanha mustelma (ruskea)

Havaitaan tyypillisesti suututkimuksen kohdassa 4

2 Vakava vaurio

- haava, myös arpeutunut
- tuore mustelma (esim. punertava mustelma)
- keratinisaatio
- hammasloman turvotus

Havaitaan tyypillisesti suututkimuksen kohdissa 2 ja 3

**Katso suututkimusvideo
Hippoksen YouTubessa:**
<https://youtu.be/KIVY2gq8tTA>

*Osoita puhelimen
kameralla qr-koodia!*

2.8 VARUSTAMISKÄYTTÄYTYMINEN

Ohje

- Seuraa hevosen käyttäytymistä varustettaessa. Jos aikaa on rajallisesti, on tärkeintä seurata varusteiden laitto siitä alkaen, kun varusteita ei vielä ole hevosen päällä.
- Kirjaa **kuinka monta erilaista** käyttäytymistä havaitset varustamisen aikana.
- Arviointi ja tulosten laskenta voidaan toteuttaa myös ilman varustamiskäyttäytymisen arviointia, jos se ei kuulu tallin normaali rutiineihin.

a.) Heilauttelee päätä

b.) Luimii

c.) Kääntää päätä
vatsaa kohden

d.) Haukottelee
useammin kuin kerran

e.) On apaattinen

f.) Yrittää purra

g.) Pureskelee kuolaimia
(5s kuolainten laitton jälkeen
vähintään kahdesti)

h.) Kuopii
(vähintään kahdesti)

i.) Nostaa jalkaa
potkaistakseen tai potkii

j.) Puree rakenteita kuten
kaltereita (myös hampaiden
liu'utus kaltereita pitkin) tai
riimunnarua mihin sidottu

k.) Steppaa
(vähintään kolme perättäistä
jalan siirtoa)

l.) Hännän huiskinta
(muun kuin selvän syyn,
esim. hönönteisten takia)

2.8 VARUSTAMISKÄYTTÄYTYMINEN

Lisätietoa

Apatia

Hevonen muuttuu kesken varustamisen reagoimattomaksi (usein jonkin tietyn varusteen kohdalla, melko nopea muutos)

- pää painuu vähintään säkälinjaan tai sen alle
- korvat on käännetty ohimolinjaan tai sen taa
- voi ilmetä kipuilme

Lue artikkeli

<https://hevostenhyvinvointi.fi/hevosen-varustamiskayttaytyminen/>

*Osoita puhelimen
kameralla qr-koodia!*

3.1 PUHTAUS JA KUIVUUS

KARSINA JA LEPOAIKKA

Ohje

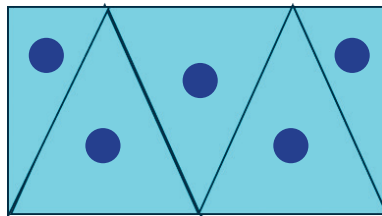
- Mene karsinan ovelle ja astu yksi askel karsinan sisäpuolelle. Jätä siis huomiotta karsinan sisäpuolella oven edessä oleva alue 50 cm matkalta.
- Jos karsina on siivottu ja kuivikkeet koottu keoksi keskelle, levitä kuivikkeet karsinaan jalalla mahdollisimman tasaisesti.

Jos hevonen on liikkunut karsinassa niin, että kuivikkeet ovat kertyneet karsinan seinille, levitä kuivikkeita tasaisemmin jalalla.

- Käytä keppiä, johon on merkitty vähintään 5 cm ja 10 cm korkeus.

Älä vie samaa keppiä usealle tallille ilman asianmukaista puhdistamista käyntien välissä.

- Ja karsina mielessäsi viiteen sektoriin, esimerkiksi kuten kuvassa, ja työnnä keppi kuivikkeeseen viiteen kohtaan (kerran jokaisen sektorin keskelle) ja kirjaa kuivikkeen korkeus jokaisessa kohdassa.
- Karsinan kuivikkeen tulokseksi kirjataan se korkeus, joka toteutuu vähintään 3/5:ssä mittauspisteessä.
- Lopuksi tarkista saappaan pohjasi ovatko ne selvästi kastuneet karsinassa käveltyäsi tai nouseeko karsinaan jääneisiin saappaan jälkiisi nestettä. Tarvittaessa kuivaa saappaan pohjat ennen seuraavaan karsinaan menoa.
- Pisteytä karsina ohjeen mukaan (seuraavalla sivulla).
- Pihaton makuuhallissa toimi ohjeen mukaan niin, että mittaat viisi sektoria kutakin hevosta kohden.

Hevosen karsinan pohjakuva.

3.1 PUHTAUS JA KUIVUUS

KARSINA JA LEPOAIKKA

0 Hyvä tilanne

Vähintään 3/5 mittauspistettä antaa tuloksen 10cm tai enemmän kuivikepaksuudelle ja 2/5 mittauspistettä antaa tuloksen vähintään 5cm, eivätkä saappaanpohjat ole kastuneet karsinassa kävelyn seurauksena.

TAI

Vähintään 3/5 mittauspistettä antaa tuloksen 5 cm, tai enemmän ja kuivikkeen alla on kumimatto, eivätkä saappaanpohjat ole kastuneet karsinassa kävelyn seurauksena.

1 Lievä ongelma

Vähintään 3/5 mittauspistettä antaa tuloksen vähintään 5 cm, mutta alle 10cm kuivikepaksuudelle, eivätkä saappaanpohjat ole kastuneet karsinassa kävelyn seurauksena.

2 Vakava ongelma

Mittauspisteet antavat tuloksena alle 5 cm kuivikepaksuudelle vähintään kolmessa mittauspisteessä.

TAI

Mikä tahansa yllä kuvattu tilanne, missä saappaat kastuvat.

HEVOSEN PUHTAUS

0 Hevonen puhdas

2 Hevonen likainen

Pakkaantuneen lian peittämien alueiden yhteenlaskettu pinta-ala on vähintään yhden luottokortin kokoinen. (Huom! hännän alustaa ei tarkastella)

3.2 LÄMPÖTILA JA SÄÄNSUOJA

LÄMPÖTILA

- Havaitaanko hevosen lämpömukavuudessa haasteita?

0 Ei havaintoa

Värinä

2 Havainto

Hikoilu

Puuskutus

SÄÄNSUOJA

- Onko hevosella mahdollisuus vetäytyä sään suojaan ulkoillessaan?

Säänsuoja on sellainen, missä hevosen on mahdollisuus suojautua sääolosuhteilta kuten tuulelta, sateelta ja paahteelta.

0 Säänsuoja on

2 Ei suojaa

3.3 VAPAAN LIIKKUMISEN MÄÄRÄ

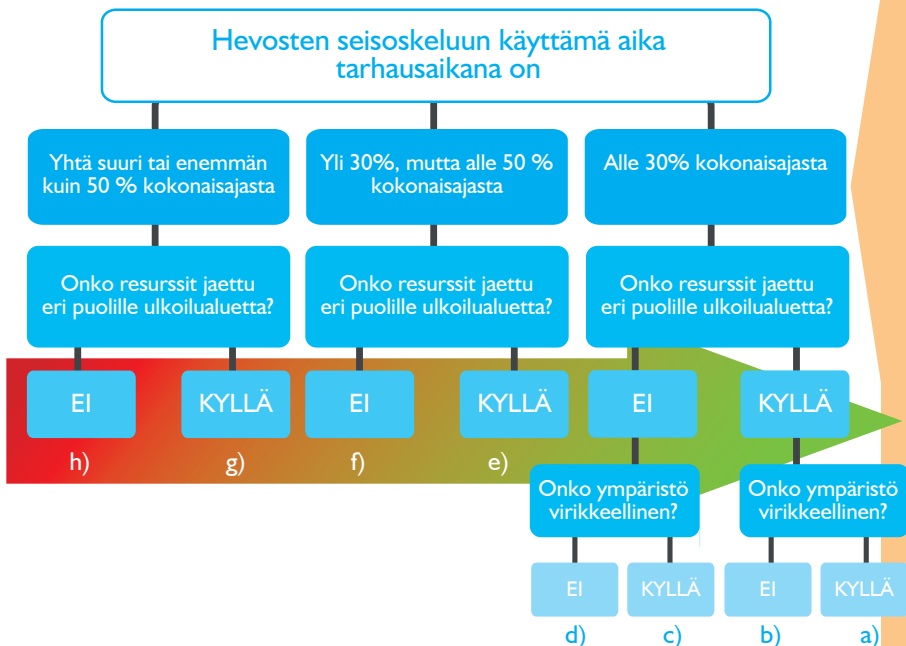
Ohje

- Kirjaa hevosten lukumäärät yksilökarsinassa vietettyjen tuntien/vuorokausi mukaan.
- Seuratessasi hevosten käyttäytymistä kohtien 4.1 ja 4.2 mukaan, kirjaa samalla lomakkeella näkyvä hevosten aikabudjettitaulukko.
- Valitse valintapuuta apuna käyttäen tallisi tilanne. Virikkeen määritelmä löytyy seuraavalta sivulta.

Hevosten lukumäärä, jotka viettävät yksilökarsinassa yhtäjaksoisesti (h/vrk)

- yli 11h, alle 14h
- yli 14h, alle 18h
- yli 18h

Huom! Jos kaikki hevoset ovat alle 11h karsinassa yhtäjaksoisesti, merkitse kohtiin nolla.

3.3 VAPAAN LIIKKUMISEN MÄÄRÄ

Ohje

- Laske ympäristön virikepisteet.
- Virikkeitä on löydettävä vähintään yksi molemmista kategorioista (**ravinnon etsimis-käyttäytyminen** sekä **liikkumiseen ja tutkimiseen kannustavat**), jotta saa virikesiirtymän edellisen sivun valintapuuassa.

Virikelaidunnus (mahdollisuus laiduntaa esim. tarhan/kujan reunoilla kasvavaa vihreää) tai tilapäinen/rajattu pääsy laidunalueelle

Kuja tai kumpare tarhassa (sellainen, jonka toiselle puolelle hevonen ei näe kunnolla siirtymättä sinne)

Puusto/metsikkö

Suihku, allas (esim. lampi) tarhassa tai hellettä helpottava sadetin

Kehonhuollon mahdollisuus kuten karjarahja, seinään kiinnitetty hankausharja, iso kivenlohkare

Mahdollisuus syödä/pureskella oksia (suoraan puista tai tarhaan tuodut oksat)

4 NORMAALI KÄYTTÄYTYMINEN

Ohje

- Valitse ensin talliasi kuvaava tilanne kohdan 4.1 valintapuusta.
- Riippuen valintapuun lopputuloksesta kirjaa seuraavaksi ylös sosiaalisen käyttäymisen muodot (4.1) ja/tai turhautumiskäyttäytymiset (4.2.)
- Seuraa jokaista hevosryhmää 20min/ryhmä. Jos tallilla on vain yksi ryhmä, seuraa sitä 40min ja tarvittaessa tarkkaile laumaa eri puolilta aluetta.
- Muista kirjata tässäkin yhteydessä myös havaitsemasi stereotypiat (4.3) ja kuulemasi yskäisyt!
- Kaksi havaintoa kirjataan erillisinä, jos kahden eri käyttäytymisen välillä on yli 5 sekuntia taukoa.
- Muista huomioida myös aikabudjetti (liittyen kohtaan 3.3).

Lue artikkeli

<https://hevostenhyvinvointi.fi/hevosten-sosiaalinen-kayttaytyminen/>

Osoita puhelimen
kameralla qr-koodia!

4.1 SOSIAALINEN KÄYTTÄYTYMINEN

POSITIIVINEN SOSIAALINEN KÄYTTÄYTYMINEN

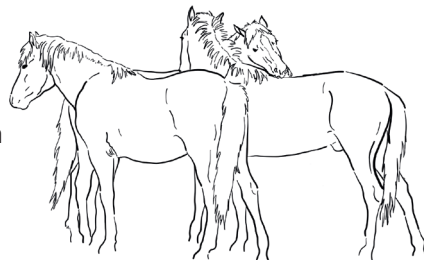
Rapsuttelu

Rapsuttelu on positiivista sosiaalista kanssakäymistä silloin, kun hevoset ovat rentoja, rapsuttelutiheys on alle 70/minuutti ja rapsuttelu on molemmin puolista.

Hevosten ei tulisi esimerkiksi lumistella tai silmänvalkuaisten ei tulisi näkyä rapsuttelun aikana. Silloin rapsuttelua ei lasketa positiivisena käyttäytymishavaintona.

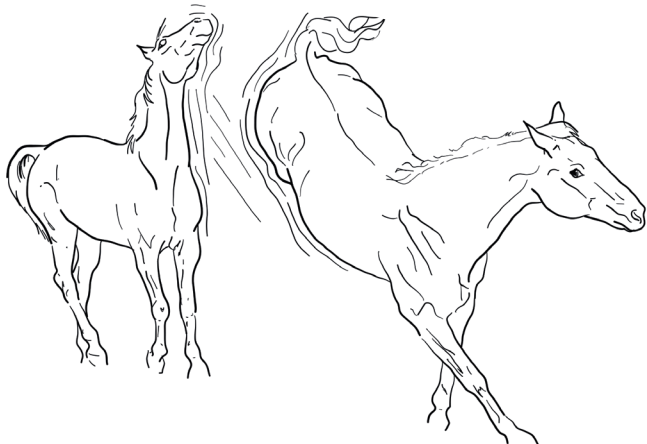
Fyysinen läheisyys

Hevoset lepävät/oleilevat fyysisessä kontaktissa tai alle 20 cm päässä toisistaan.

LIEVÄ AGGRESSIO

- Uhkaava hevonen ojentaa päänsä ja kaulansa kohti uhattavaa korvat luimussa lähestymättä.
- Korvat luimussa katsoo tai kävelee kohti toista hevosta.
- Hevonen lähestyy käynnissä toista hevosta korvat luimussa niin, että lähestyttävänä oleva hevonen siirtyy kauemmas ylläpitäen tai kasvattaen etäisyyttä lähestyvään hevoseen.
- Korvat luimussa hevonen kääntää takapänsä kohti toista hevosta ja voi peruuttaa kohti.

VOIMAKAS AGGRESSIO

- Hevonen ajaa toista hevosta takaa korvat luimussa ravissa tai laukassa.
- Nopea hyökkäys toista hevosta kohden korvat luimussa ja pää/niska ojennettuna horisontaalasti korvat luimussa, huulet vedettynä taakse, hyökkäävä hevonen koskee toiseen hampaillaan.
- Nopea liike yhdellä tai kahdella etujalalla kohti edessä olevaa toista hevosta osuen tai selvästi osumista tavoitellen.
- Hevonen potkaisee korvat luimussa yhden tai molemmat takajalat toista hevosta kohti osuen tai osumatta.

4.2 TURHAUTUMIS- KÄYTTÄYTYMINEN

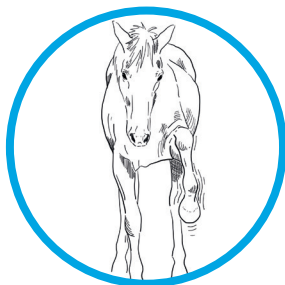
Ohje

- Huomioithan ensin kohdan 4 ohjeen.
- Seuraa hevosta 20 minuuttia / hevosryhmä, kuitenkin vähintään yhteensä 40 minuuttia. Voit seurata niin montaa samassa katseen suunnassa olevaa hevosta samaan aikaan, kuin luotettavasti pystyt.

Jos hevoset esimerkiksi tarhaavat yksin kolmeen eri ilmansuuntaan, seuraat hevosta todennäköisesti 20min/suunta eli yhteensä tunnin.

- Kirjaa havaitsemasi turhautumiskäyttäytymiset.
- Muista huomioida myös aikabudjetti (liittyen kohtaan 3.3).
- Muista kirjata myös stereotypiat ja kuulemasi yskimiset! Näitä seurataan koko arvioinnin ajan, mutta on tärkeää muistaa ne myös tässä.

4.2.1 TURHAUTUMIS- KÄYTTÄYTYMINEN

Maan kuopiminen
muulloin kuin makuulle
menon yhteydessä

Haukottelu toistuvasti
(yli 2 kertaa/minuutti)

Pään viskominen toistuvasti
(muuten kuin ilmiselvä syy,
kuten hyönteiset tai osittain
irronnut riimu)

Tarhan sivun edestakaisin
ramppaaminen tai karsinassa
kehän kiertäminen
(vähintään kolmesti
peräkkäin toistuva liike)

4.3 MUUT KÄYTTÄYTYMISET

STEREOTYPIAT

Ohje

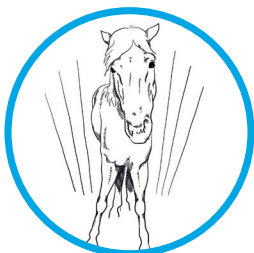
- Kirjaa stereotyyppiat, jotka havaitset **muista havainnoista tehdessäsi**

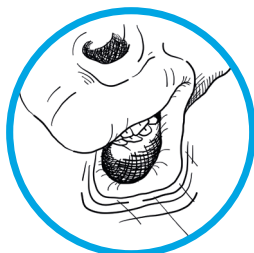
Impkaus

Puunpurenta

Kutominen

Huulten läpsyttely

L Aiduntamismahdollisuudet

Ohje

- **Laidunnus:** Kirjaa laidunpäivät, joina laidunnus kestää vähintään 6h/vrk
- **Virikelaidunnus:** Kirjaa laidunpäivät, joina laidunnus kestää alle 6h/vrk. Myös esim. kujarakenteet, joissa hevoset voivat syödä reunoilta vihreää lasketaan tähän.

4.4 IHMIS-ELÄINSUHDE

Ohje

- Lähestymistestissä yhdistetään VAA & FAA (voluntary approach assessment ja forced approach assessment).
- Lähestymistestien tarkoituksena on arvioida sitä, miten hevoset suhtautuvat (uuteen) ihmiseen ja toisaalta niiden yleistä hyvinvointia.

Tiedetään, että eläimet, jotka elävät niille sopimattomassa ympäristössä, tai muutoin voivat huonosti esim. kroonisen sairastamisen vuoksi, suhtautuvat uusiin asioihin lähtökohtaisesti epäluuloisesti tai ylireagoivat. Lähestymistesti voi siten kertoa laajemminkin hevosten sopeutumisesta niille annettuun elinympäristöön.

- Jos hevonen on aggressiivinen missään vaiheessa testiä, keskeytä lähestyminen.

VAA (voluntary approach assessment)

Mene 1-3 m päähän irti olevasta hevosesta (etäisyys riippuu siitä, tehdäänkö testi karsinan ovella vai tarhassa) katsomatta suoraan hevoseen ja seisten hieman vinosti suhteessa hevoseen. Katsele maata ja odottele 30 sekuntia.

Hevosen lähesty

- **VAA+** Hevonen tulee ihmisen luo kontaktiin korvat hörössä, uteliaana ja rentona (hevonen ei saa jyrätä ohi)
- **VAA-** Hevonen lähestyy ihmistä korvat luimussa tai muuten negatiivisesti

Hevosen ei lähesty tässä ajassa, siirrytään FAA-testiin:

FAA (forced approach assessment)

Kävele rauhallisesti hevosen luo ja kosketa sitä kaulaan. Samalla seuraa hevosen elekieltä.

- **FAA+** Hevonen suhtautuu ihmisen lähestymiseen uteliaana ja rentona
- **FAA-** Hevonen suhtautuu lähestyvään ihmiseen negatiivisesti esim. korvat luimussa tai kääntäen takapuolen.

Lisätietoa

Hevosten hyvinvointitutkijoiden parissa keskustellaan siitä, millainen hevosen suhtautuminen ihmiseen olisi ns. paras mahdollinen.

On ajateltu, että hevonen, joka tulee vauhdikkaasti ihmisen luo (kiihtyneesti/jyrää/menee ohi), voikin kertoa ympäristön ongelmista. Esimerkiksi muutoin yksitoikkoisessa päivässä ihmisen luoksetulo tarkoittaa hevoselle kauan odotettua vaihtelua, tai liikkumaan pääsemistä.

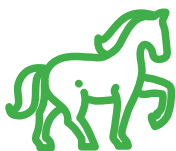
On mahdollista, että hevoset, jotka saavat elää hevosen elämää lajikumppaneiden kanssa (hevosen näkökulmasta) viihtyisässä ympäristössä, eivät lähesty omaehtoisesti ihmistä, ellei niillä ole korkea motivaatio toimia ihmisen kanssa.

On kuitenkin tärkeää, että ihmisen lähestyminen ei aiheuta pakenemista tai aggressiota, joten positiivinen ja utelias ilme ihmisen lähestyessä voi olla yhtä positiivinen asia, vaikka hevonen ei itse lähestyisi ihmistä.

4.5 POSITIIVINEN TUNNETILA

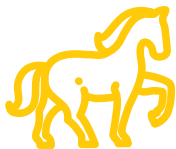
Mittariston viimeisenä mittarina löytyy Positiivinen tunnetila. Kyseinen mittari muodostuu automaattisesti kaikkien muiden mittareiden tuloksista laskentamallissa. **Positiivisen tunnetilan pisteiden muodostuminen perustuu 5 Domains-malliin.** Voit lukea mallista tarkemmin artikkelista, jonka linkki näkyy alla.

Mallin ideana on, että eläimellä voi olla positiivisia, neutraaleja tai negatiivisia kokemuksia. **Hyvinvointia voidaan lisätä negatiivisia kokemuksia vähentämällä ja positiivisia kokemuksia lisäämällä.** Molempia tarvitaan, eikä pelkästään esimerkiksi kivun, tai muun epämukavuuden puuttuminen, takaa eläimen hyvinvointia.

Positiivinen

Hilma-hevonen ei näe nälkää, tai se kykenee ratkaisemaan tilapäisen nälän tunteen hakeutumalla ruuan luokse. Se saa ravintoa, joka maistuu siltä hyvälle ja tuottaa siten positiivisen kokemuksen ruokaillessa.

Neutraali

Hilma-hevonen ei näe nälkää, mutta saa syödäkseen mautonta ruokaa, jonka syöminen ei tuota positiivista kokemusta.

Negatiivinen

Hilma-hevosen ravinnonsaanti on puutteellista ja se kokee toistuvaa tai pitkäkestoista nälkää, mihin se itse ei voi vaikuttaa.

Lue artikkeli

<https://hevostenhyvinvointi.fi/5-domains-malli/>

Osoita puhelimen
kameralla qr-koodia!

**Julkaisu on toteutettu osana
Mittarit hevosen hyvinvoinnin arviointiin -hanketta.**

Hankeaikana 2022-2024 kehitettiin hevostallien ja hevosalan yritysten auditointiin soveltuva mittaristo, joka on tutkittuun tietoon perustuva ja helposti käytettävä, ja jonka avulla voidaan objektiivisesti tarkastella hevosten hyvinvointia erilaisissa pitopaikoissa.

Työryhmä: Essi Wallenius, Marjo Kaivolampi-Koukkari,
Terhi Thuneberg, Katri Korpi

Taitto ja kuvitus: Miia Värrö/Kokkokuori Design

Valokuvat: Minna Tallberg, Canva Pro, Emanuela Dalla Costa

Painopaikka: Helsingin Painopalvelut Oy, 2024

www.hevostenhyvinvointi.fi